

Vammaispalvelulaki (675/2023)

Koulutus 2, 23.4.2026

Sari Kokko, järjestöjohtaja

Taina Kölhi, juristi

Julia Puumalainen, juristi

Tämän koulutuskerran sisällöt

- Vammaispalveluiden asiakasprosessi
- Vammaispalvelulain liikkumisen tuen palvelu
- Sosiaalihoitolain liikkumista tukevat palvelut
- Materiaalissa käytetyt lyhenteet:
 - Vammaispalvelulaki, VPL Sosiaalihoitolaki, SHL
 - Hallintolaki, HL Hyvinvointialuelaki, HVAL
 - Hallituksen esitys, HE Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, Asiakaslaki

Vammaispalveluiden asiakasprosessi

Vammaispalvelulain uudistamisen yhteydessä asiakkaan osallisuuden ja ennakkollisen oikeusturvan vahvistamiseen pyrittiin sekä SHL:iin että VPL:iin lisättyllä menettelyllisellä sääntelyllä.

Asiakasprosessin vaiheet

1. Ohjaus, neuvonta ja palvelujen hakeminen
2. Palvelutarpeen arviointi
3. Asiakassuunnitelma
4. Palveluja koskeva päätös
5. Palvelujen toimeenpano

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku (nämä aiheet 6.5. koulutuksessa)

Osallisuuden tukeminen (VPL 3 §, SHL 4 §, asiakaslaki 1, 4, 8 ja 9 §, HL 34 §)

- Vammaisella henkilöllä on **oltava mahdollisuus olla osallisena** asiakasprosessin kaikissa vaiheissa.
- Vammaisen henkilön **osallisuutta on tuettava** toimintakyvyn, iän ja elämäntilanteen edellyttämällä tavalla **ja on tuettava tiedon saannissa, mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.**
- Erityistä huomiota on kiinnitettävä **vammaisen lapsen** osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa.
- **SHL ja asiakaslaki velvoittavat myös** asiakaslähtöisyyteen, asiakassuhteen luottamuksellisuuteen, yhteistoimintaan asiakkaan kanssa, asiakkaan mahdollisuuteen osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen, asiakkaan toivomusten ja mielipiteen ensisijaiseen huomioimiseen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen **ja hallintolaki** velvoittaa asiakkaan kuulemiseen.

Näkövammaisten liiton ohjeita asiakasprosessista

- Hakemuksessa on olennaista toimintakyvyn kuvaus
 - [Toimintakyvyn kuvaus hakemuksessa | Näkövammaisten liitto](#)
- Lisäohjeita palvelujen hakemiseen ja asiakasprosessiin löytyy linkeistä:
 - [Liikkumisen tuen hakeminen | Näkövammaisten liitto](#)
 - [Henkilökohtaisen avun hakeminen | Näkövammaisten liitto](#)
 - [Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma | Näkövammaisten liitto](#)
- Lisäksi neuvontaa antavat liiton [oikeuksienvälön työntekijät](#)

Kohta 1: Ohjaus, neuvonta ja palvelujen hakeminen (HL 8 §, SHL 6 ja 36 §, asiakaslaki 5 §, HVAL 34 §)

- Hyvinvointialueella on **velvollisuus neuvoa ja antaa tietoa palveluista** saavutettavasti ja ymmärrettävästi.
- Asiakkaalle on **selvitettävä ymmärrettävästi hänen oikeutensa** ja velvollisuutensa, **erilaiset vaihtoehdot** vaikutuksineen ja muut asiassa merkitykselliset seikat.
- Palveluita haetaan **pääsääntöisesti kirjallisesti**, mutta **hakea voi myös suullisesti** ja myös yhteydenotto voidaan tulkita hakemukseksi. Hakemus voi olla myös vapaamuotoinen.
- Hakemuksessa on olennaista **toimintakyvyn ja sen rajoitteiden** sekä **oman elämäntilanteen ja tarpeiden** kuvaaminen.

Kohta 2: Palvelutarpeen arvioinnista sosiaalihuoltolaissa (SHL 36, 37 ja 41 §)

- **Palvelutarpeen arviointi on tehtävä yhteistyössä asiakkaan kanssa ja ilman aiheetonta viivytystä.**
- **Vammaisten henkilöiden palvelutarvetta arvioitaessa on noudatettava myös vammaispalvelulakia, aloitettava arvioinnin tekeminen viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä, ja kiinnitettävä erityistä huomiota itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.**
- **Palvelutarpeen arviointiin tulee sisällyttää myös asiakkaan mielipide ja näkemys palvelutarpeestaan ja tarpeestaan omatyöntekijään.**
- **Palvelutarpeen arvioimisessa, päätösten tekemisessä ja toimeenpanossa on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista.**

Kohta 2: Palvelutarpeen arvioinnista vammaispalvelulaissa (VPL 4 §)

- Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista vastaa aina **virkasuhteessa oleva sosiaalihuollon ammattihenkilö**.
- Palvelutarpeen arvioinnissa on **arvioitava yksilöllisesti** se, milloin on kyse vammaisen henkilön **elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta ja milloin siitä poikkeavasta tarpeesta**.
- Vammaisen henkilön **palvelutarpeen arviointiin on sisällytettävä arvio** siitä, **voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata yleislain mukaisilla palveluilla**.

Kohta 3: Asiakassuunnitelma (SHL 39 §, VPL 4 ja 5 §)

- Palvelutarpeen arviointia on täydennettävä yhteistyössä asiakkaan kanssa laadittavalla **asiakassuunnitelmalla, jollei sen laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta.**
- Vammaisen henkilön asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina **virkasuhteessa oleva sosiaalialan ammattihenkilö.**
- Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että **vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat vammaispalvelulain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden.**

Kohta 3: Asiakassuunnitelman tulee sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa esimerkiksi:

- selvitys asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn ja asiakkaan ja työntekijän arviot asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista,
- asiakkaan ja työntekijän arviot tuen tarpeesta ja tarvittavista palveluista, ja työntekijän arvio asiakkaan terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista,
- asiakkaan ehdotus hänelle parhaasta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta,
- asiakkaan ja työntekijän yhdessä asettamat tavoitteet ja arvio asiakkuuden kestosta,
- yhteistyötahot, jotka osallistuvat asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen,
- tieto miten palveluita ja tavoitteita seurataan ja milloin tarpeita arvioidaan uudelleen.

Kohta 4: Palveluja koskeva päätös (HL luku 7, SHL 30 ja 45 §, VPL 5 §, asiakaslaki 8 §)

- Päätös on oikeus saada **ilman aiheetonta viivytystä, kirjallisena ja kaikista haetuista palveluista.**
- Päätöksessä on oltava **perustelut ja oikaisuvaatimusohje.**
- Vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset on tehtävä **virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön.**
- Viranhaltijalla on **erityinen perusteluvelvollisuus, jos päätös poikkeaa asiakassuunnitelmasta.**
- **Vammaispalvelulain mukaisten päätösten on oltava voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä.**
- Päätöksiä tehtäessä on **ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu.**

Kohta 5: Palvelujen toimeenpano ja seuranta (SHL 42 ja 45 §, VPL 3 ja 5 §)

- Päätös on **pantava toimeen ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään 3 kk kuluessa vireilletulosta.**
- Asiakkaalle on pääsääntöisesti **nimettävä omatyöntekijä.**
- Palvelut on **toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina.**
- **Vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvien palveluiden on muodostettava vammaispalvelulain tarkoitusta toteuttava yhtenäinen kokonaisuus.**
- **Palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että hänellä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa.**

Kohta 5: Palvelujen toteuttamisessa huomioitavaa (asiakaslaki 4 §, SHL 4, 5 ja 30 §, VPL 5 §)

- Asiakkaalla on **oikeus laadultaan hyvään sosiaalihooltoon ja hyvään kohteluun**, siihen, ettei hänen ihmisarvoaan loukata eikä häntä syrjitä ja että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.
- Sosiaalihooltoja toteutettaessa on **ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu** ja otettava huomioon **asiakkaan toivomukset, mielipide, yksilölliset tarpeet** sekä äidinkieli ja kulttuuritausta.
- **Vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa** on otettava huomioon mm. tämän **mielipide** sekä **osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä**.
- Palvelut on **toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan**.

Vammaispalvelulain mukaiset palvelut

Liikkumisen tuki, sen toteuttamistavat, määrä ja laajuus

Liikkumisen tuen keskeiset muutokset

- Kuljetuspalvelun lisäksi **useita** muita **tapoja toteuttaa liikkumisen tuki**.
- Mahdollisuus perustaa matkamäärä **euromäärään tai kilometri- ja euromäärään** sekä **jaksottaa** liikkumisen tuki korkeintaan vuoden ajalle.
- Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja mahdollista saada **asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien** sekä asuinkunnan **ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien** välille.
- Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja mahdollista tehdä koko maan alueella.

Liikkumisen tuki VPL 28 §

- Vammaisella henkilöllä on **oikeus saada** tarvitsemansa **kohtuullinen** liikkumisen tuki, jos hänellä on **erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti** käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Liikkumisen tukea on järjestettävä **työ- ja opiskelumatkoihin** ja **muun tavanomaisen elämän** matkoihin **sekä** esimerkiksi työllistymistä tukevan toiminnan ja valmennuksen matkoihin.
- Toteuttamistapaa, määrää ja alueellista laajuutta arvioitaessa on huomioitava **asiakassuunnitelmaan kirjattu liikkumisen tuen tarve**, muut käytettävissä olevat palvelut ja toimintaympäristön esteettömyys. **Toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus on kirjattava päätökseen.**

Liikkumisen tuen toteuttamistavat VPL 29 § 1/2

- Vammaisen henkilön liikkumisen tuki voidaan **toteuttaa yhdellä tai useammalla tavalla:**
- 1) kuljetuspalveluna;
- 2) henkilökohtaisen avun avulla;
- 3) saattajan avulla;
- 4) antamalla taloudellisenä tukena henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo;
- 5) myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea;
- 6) muulla soveltuvalla tavalla.

Liikkumisen tuen toteuttamistavat VPL 29 § 2/2

- **Hyvinvointialueella on oltava** käytettävissä toteuttamistavoista vähintään **henkilökohtainen apu** sekä **kuljetuspalvelu ja siihen tarvittaessa liitettävä saattajan apu** tai tuki.
- Hyvinvointialue voi antaa **käyttöön auton tai muun kulkuneuvon** taikka **myöntää** sellaisen **hankintaan tukea**, jos vammaisen henkilön **liikkumisen tuen tarve on runsasta**.
 - Tällöin on lisäksi oikeus saada 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, ellei hae pienempää määrää.
- **Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä** toteutettavaksi samalla kulkuvälineellä, **jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa** vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen määrä VPL 30 § 1/2

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea **työ- ja opiskelumatkoihin** sekä esimerkiksi työllistymistä tukevan toiminnan **ja valmennuksen** matkoihin **välttämättä tarvitsemansa määrä**.
- **Muun tavanomaisen elämän matkoihin** on oikeus saada liikkumisen tukea **vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää**.
- Matkan aikana on oikeus tehdä **kohtuullinen pysähdys tai poikkeama** asiointia varten.
- Vammaisen henkilön hakemuksesta hyvinvointialue voi päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan yhden vuoden ajalle.

Liikkumisen tuen määrä VPL 30 § 2/2

- Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta toteuttaa liikkumisen tuen **kokonaan tai osittain** matkojen määrän sijaan **euromäärään tai kilometri- ja euromäärään** perustuvana.
- Euromäärää tai kilometri- ja euromäärää määriteltäessä on mahdollisuuksien mukaan huomioitava vammaisen henkilön **aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometri- tai euromäärä** ja se, **miten tämä määrä vastaa vammaisen henkilön tarpeisiin**. Vammaisella henkilöllä on hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.
- Hyvinvointialueen on **huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön oikeus liikkumisen tukeen toteutuu toteuttamistavasta riippumatta**.

Liikkumisen tuen laajuus VPL 31 § 1/2

- **Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta** arvioitaessa on huomioitava vammaisen henkilön **yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun** sekä vammaisen henkilön **yksilöllinen liikkumisen tuen tarve**.
- Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä **oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä** sekä **oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä**.

Liikkumisen tuen laajuus VPL 31 § 2/2

- **Toiminnallisella lähikunnalla** tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta vammaisen henkilön tarvitsema palvelu on saatavissa.
- **Oman elämän kannalta merkittävällä kunnalla** tarkoitetaan kuntaa, jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi.
- **Erityisestä syystä kertaluonteisia muita** kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle.
- **Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään** perustuvia matkoja voi tehdä koko maan alueella.

Asiakasmaksulain 7 f § Liikkumisen tuki kuljetuspalveluna

- Hyvinvointialue voi periä vammaispalvelulain mukaisesta liikkumisen tuesta **enintään julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun** tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun silloin, kun liikkumisen tuki järjestetään **kuljetuspalveluna**.
- Säännöksen perustelut: ”Maksua määrättäessä olisi **lisäksi otettava huomioon julkisessa liikenteessä käytössä oleva kausi-, sarja- tai alennuslippujärjestelmä**. Jos asiakkaalla olisi oikeus esimerkiksi **opiskelija- tai eläkeläisalennukseen**, se olisi otettava huomioon määrättäessä maksua ehdotetun pykälän nojalla. **Jos asiakkaan tarve kuljetuspalveluun on säännöllinen** siten, että hänellä julkista liikennettä käyttäessään olisi esimerkiksi **30 päivän kausi- tai sarjalippu, myös se olisi otettava huomioon.**”

Sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumista tukevat palvelut

Liikkumista tukevat palvelut SHL 23 § 1/2

- **Ensisijainen tapa on esteetön ja toimiva julkinen joukkoliikenne ja kutsu- ja palveluliikenne.**
- Liikkumista tukevia palveluja järjestetään **henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun toimintakykyä alentavan syyn takia** ja tarvitsevat palvelua **asioimisen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen** vuoksi.
- Liikkumisen tukea voidaan järjestää
 - **julkisten liikennevälineiden käytön ohjauksella ja ohjatulla harjoittelulla;**
 - **saattajapalveluna ja ryhmäkuljetuksina** tai muulla soveltuvalla tavalla;
 - **korvaamalla taksilla tai vastaavalla ajoneuvolla tapahtuvasta kuljetuksesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.**

Liikkumista tukevat palvelut SHL 23 § 2/2

- **Määrärahasidonnainen palvelu**, jonka myöntäminen **ei ole kokonaan harkinnanvaraista**.
- Palvelua voidaan kohdentaa sitä eniten tarvitseville, mutta mitään asiakasryhmää ei voi sulkea palvelun ulkopuolelle, vaan **palveluntarve on arvioitava yksilöllisesti**.
- Liikkumisen tuen **määrästä ei ole säännöksiä**, vaan esitöiden mukaan **järjestämisen laajuus riippuisi asiakkaan arvioidusta yksilöllisestä palvelutarpeesta**.
- **Henkilön tuloja ei ole laissa säädetty ainoaksi perusteeksi arvioida palvelun tarvetta**.
Hyvinvointialueiden ohjeissa on kuitenkin **tulo- ja varallisuusrajoja, matkamäärien ylärajoja ja palvelun rajaamista vain asiointiin**.

Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita koskevat ohjeet

- STM:n [Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024.](#)
- Hyvinvointialueiden SHL:n mukaisia palveluita koskevat soveltamisohjeet.
- Luonnos SHL:n muutosesityksistä tuli lausuntokierrokselle 17.4.2026.

Loput kevään 2026 koulutukset

- **Keskiviikko 29.4.2026 klo 16.00-17.30:** valmennus ja liikkumistaidon ohjaus, henkilökohtainen apu ja sen tilalle tarjottavat sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut
- **Keskiviikko 6.5.2026 klo 16.00-17.30:** esteettömän asumisen tuki, taloudellinen tuki, muut palvelut ja tukitoimet ja palveluja koskevat oikaisuvaatimus, muutoksenhaku, muistutus ja kantelu
- **Keskiviikko 20.5.2026 klo 16.00-17.30:** sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut lapsiperheille ja iäkkäille, omaishoidon tuki, perhehoito ja vanhuspalvelulaki

Kiitos!

sari.kokko@nakovammaistenliitto.fi

taina.kolhi@nakovammaistenliitto.fi

julia.puumalainen@nakovammaistenliitto.fi

